

רכוש גדול - סינתזה מוגשמת הרב מואיז נבון

שמות יא

(א) ויאמר יקוק אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלוה פלה גרש יגרש אתכם מזה: (ב) **דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב:** (ג) ויתן יקוק את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: ס...

ברכות ט. - שמות י"א+ דבר נא באזני העם וגו' - אמרי דבי רבי ינאי: אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה: **בבקשה ממך**, לך ואמור להם לישראל; בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, **שלא יאמר [ט:ב] אותו צדיק: +בראשית ט"ו+ "ועבדום וענו אתם" - קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" - לא קיים בהם.** אמרו לו: ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם: מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם: בבקשה מכם, הוציאוני היום ואיני מבקש כלום.

Georg Hegel, "Philosophy of History"

[Georg Hegel describes the course of history as progressing through what is known as the "dialectic triad," a process wherein an idea or movement (*thesis*) meets with opposition (*antithesis*), prompting a struggle that develops until a resolution (*synthesis*) is reached.]

Rabbi Soloveitchik, Emergence, p.179

We characterize the covenant in almost Hegelian terms ... of a historical triad: *thesis* – promise and the formation of the God-man confederacy; *antithesis* – the interim, at which the covenant negates and drives itself ad-absurdum [i.e., crisis]; *synthesis* – the release of historical tension and fulfillment.

בראשית טו

(א) אחר הדברים האלה הנה דבר יקוק אל אברהם במחנה לאמר אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: (ב) ויאמר אברהם אדני יקוק מה תתן לי ואנכי הולך עריירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: (ג) ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי: **בראשית יג (טז) ושמתי את זרעך בעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה:**

(ד) והנה דבר יקוק אליו לאמר לא ירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: (ה) ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: (ו) **והאמן ביקוק ויחשבה לו צדקה:**

Rabbi Soloveitchik, The Emergence of Ethical Man, p.179-180:

What is the characteristic of the interim? [It is] the apparent deterioration of the covenant. The covenant is always a revolutionary force that collides with the existing order of the things. There is a perennial conflict between the historical-covenant motivation [i.e., the promise] and historical immediacy [i.e., reality]. ... The vision of the great fulfillment recedes into the shadow of absurdity, and concrete historical forces triumph over a prophecy and a testament [covenant].

(ז) ויאמר אליו אני יקוק אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: (ח) ויאמר אדני יקוק **במה אדע כי אירשנה:**

• (ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגו'ל:

רד"ק ... עגלה, רמז ... לגלות ... מצרים ועז ואיל - אמר על גלות **בבל ורומי רמב"ן** ורמז כי שלשה קרבנות מהן יקריבו לפניו זרעו, **העולה והחטאת והשלמים**, ...:

(י) ויקח לו את כל אלה ויביתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בתר: (יא) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברהם:

רש"י (טו:י) - וישראל נמשלו לבני יונה

מ.נ. - תור = שכינה, גוזל = ישראל

אבו עזרא - הצפור לא בתר התור והגוזל כי צפור שם כלל:

- (יב) וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ לְבוֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל אֲבָרָם וְהָיָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָ עֲלֵיו: [...] וְרַמְזוּ לוֹ בְּזֶה גְלוּת רֵאשׁוֹן שֶׁהוּא גְלוּת מִצְרַיִם, ... – רד"ק]
- (יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תִּדְעֵ כִּי גַר יִהְיֶה זָרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כֹּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גְּדוֹל: ...
- (יז) וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֵלְטָה [חושך – רש"י, וְרַמְזוּ בְּזֶה לְשֵׁאר הַגְּלוּיֹת (בְּבֵל וְרוּמִי)– רד"ק] הָיָה וְהָיָה תִנּוּר עֵשׂוֹן וְלִפְיֵד אִשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:
- (יח) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יִקְוֶה אֶת אֲבָרָם בְּרִית לְאֹמֶר לְזָרְעֶךָ נִתְּנִי אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת ...: ס

טזה – אניטזה – סינטזה : ארץ – גלות – ארץ

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כז עמוד ב

+בראשית ט"ו+ ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם: רבוננו של עולם! שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה?

R. Soloveitchik, "Majesty and Humility", Tradition, Vol. 17, No.2, p. 2

"Judaic dialectic, unlike the Hegelian, is irreconcilable and hence interminable. Judaism accepted a dialectic consisting only of thesis and antithesis. The third Hegelian stage, that of reconciliation, is missing. The conflict is final, almost absolute. Only God knows how to reconcile; we do not. Complete reconciliation is an eschatological vision."

שמות ג

(ב) וַיֵּרָא מֵלֶאֱדָ יִקְוֶה אֱלֹהֵי בְלַבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהָיָה הַסֵּנֶה בַּעַר בֶּאֱשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנוּ אִפְּל: ...
 (ו) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבָרָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ... (ז) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה רֵאָה רֵאִיתִי אֶת עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֵת צַעֲקוֹתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשֵׁיו כִּי יִדְעַתִּי אֶת מַכְאֲבֵיו: (ח) וְאָרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: ... (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֱלֹהִים: (יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר לָהּ תֹּאמְרִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: ... (כ) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת יָדִי וְהַפִּיתִי אֶת מִצְרַיִם כָּל־נֶפְלְאוֹתֵי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרָי כֹּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: (כא) וְנִתְּנִי אֶת חֶן הָעַם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכּוּ **לֹא תִלְכּוּ רִיקִים**: (כב) וְשִׂאלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּה וּמִגֵּרַת בֵּיתָה כִּלִּי כֶסֶף וְכִלֵּי זָהָב וְשִׁמְלוֹת וְשִׁמְתֶם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֹתֵיכֶם **וְנִצַּלְתֶם אֶת מִצְרַיִם**:

שמות יב

(כט) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּקְוֶה הָפָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם ... (לג) וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן הָאֶרֶץ כִּי אָמְרוּ פִלְנֵנוּ מֵתִים: (לד) וַיִּשְׂאָ הָעַם אֶת בְּצִקוֹ טָרִם יַחֲמֹץ מִשְׂאֵרֹתֶם צָרֹת בְּשִׁמְלוֹתֶם עַל שְׂכָמֶם: (לה) וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כֶּסֶף וְכִלֵּי זָהָב וְשִׁמְלוֹת: (לו) וַיִּקְוֶה נָתַן אֶת חֶן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם: פ

~ רכוש גדול ~

רש"י ברא' טו ברכוש גדול - בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו) וינצלו את מצרים:

הכתב והקבלה (לך לך) - כל משכיל על כרחו יודה שאין רכוש הממון תכלית המכוון בשעבוד, כי היתרצה איש לסבול תחלה ענוי ועבדות בשביל הרווחת ממון אחריו... ומוכרחים אנו לומר כי אחת דבר אלקים שתים זו שמענו, ואף שהדברים כפשטן, בכל זאת אין ספק כי רכוש נפשי היה תכלית המכוון בשעבוד.

R. Soloveitchik, Reflections I, p.189, 193 - The Egyptian exile and suffering was the "experience which molded the moral quality of the Jewish people for all time." ...

"taught the Jew ethical sensitivity, what it truly means to be a Jew. It sought to transform the Jew into a rahaman, one possessing a heightened form of ethical sensitivity and responsiveness."

R. Soloveitchik, Abraham's Journey, p.157 - "resistance, tenacity, and heroic strength."